
«Якби тобі довелося
В нас попанувати,
То знав би ти, пане-брате,
Як їх називати,
Отих твоїх безталанних
Дівчаток накритих.
А то верзе бісизна-що
Та й думає: «Ми-то!
Ми-то людям покажемо
Оцих безталанних
Та навчимо шануватись
Паничів поганих!»
Шкода й праці! Поки села,
Поки пани в селах,
Будуть собі тинятися
Покритки веселі
По шиночках з москалями,
І не турбуйсь, брате».
«Добре,— кажу.— А все-таки
Невеличку нате,
Оцю одну, останнюю.
Слухайте ж, панята.

Дівчата на луці гребли,
А парубки копиці клали,
Та, знай, на сонце позирали,
Та нісенітницю верзли.
Звичайне, хлопці. А дівчата,
Мов ті сороки, цокотали
Та до криниці учащали
У яр погуляти.
Найкращая з всього села
Давненько вже у яр пішла,
Узявши глечик; та й немає,
А лановий і не шукає,
Мов і не бачить. Не новий
Оцей лукавий лановий.
Стара собака, та ще й бита.

У балці стало щось кричать,
Побігли хлопці рятувать.
Аж там панич несамовитий,
Недоліток, таке творить,
Сердешну дівчину мордує.
Сердешна дівчина кричить.
Прибігли хлопці, не рятують —
Бояться пана. А один,
Щонаймолодший, озирнувшись,
Та вилами пана
І просадив, мов ту жабу.
Застогнав поганець
Та й опрігся. Порадилися,
Дали в город знати;
Суд наїхав, подивилися,
Попилися завзято
Судовики. Закували
Хлопця молодого
Та в тюрму захвасували...
Та й більше нічого.

На верстовім шляху в полі
Корчма під вербою
Стоїть собі в холодочку,
А попід корчмою
Сидять в путах арестанти.
Трохи одпочити
Позволено бідолагам
Та води напитись.
Сидять собі, розмовляють,
А дехто й куняв.
А з-за гори поїжджане
На шлях виїжджають,
Аж три тройки. І, звичайне,
Коло корчми стали —
Дати коням одпочити,
Та й дружки пристали
Співаючи. Отож стали,
Молодая встала,
Взяла квартиру оковити
Та й почастувала
Сердешного невольника
І його сторожу.
Коли дивиться, погляне...

Боже! милий боже!
Меж невольниками в путах
Той самий єдиний
Її месник безталанний —
Несе з України
Аж у Сибір ланцюг-пута...
А ти будеш тут
У розкоші і не будеш
Ні знати, ні чути
Його плачу всьодневно...
Не почастивала
Свого месника святого
І не привітала,
Тільки глянула на його...
Та й більше нічого.

Попереду поїжджане
Рушили в дорогу,
А за ними й невольники
Побрязкали путом
Понад шляхом. І нікого
Не видно, не чути
Коло корчми, одна собі
Поки що осталась
З шинкаркою; кругом неї
Димом розстилалась
В полі курява.
І смерклось.
І вік не великий,
Не тільки день. На хуторі
Танці та музики —
Аж до півночі. Придане
Постіль пішли слати
У комору, а молода
Вийшла мовчки з хати,
Та й пропала. Скрізь шукали,
До світу шукали,
Та не нашли. Де ж поділась?
Де? Помандрувала
За невольником убогим
У Сибір... Та й годі.

*[Перша половина 1849,
Косарал]*